

SVM2005014 Klostermarken NØ, Klostret Ringsted jorder matr. 15dx, Ringsted Landsogn
Stednr. 040213- KUAS j.nr FOR 2003-2123-0579.

**Bygherrerapport for undersøgelse af SVM 2005014 Klostermarken NØ,
Bebyggelse fra og gravplads fra førromersk jernalder PII i dagene mellem 10/4
og 3/6 2005.**

Jepp Boel Jepsen, Cand. Phil. Forhistorisk Arkæologi.

En brandplet under undersøgelse.

Sydvestsjællands Museum
Storgade 17
4180 Sorø

Tlf. 57834063
e-mail: kontor@vestmuseum.dk
hjemmeside: www.vestmuseum.dk

Indhold:

Undersøgelsens forhistorie.	2
Administrative data.	3
Kulturhistorisk redegørelse	3
Undersøgelsens perspektiver.	7
Topografi, terræn og undergrund.	8
Undersøgelsens resultater.	8
Fund fra bopladsen.	9
Tolkning af gårdsanlæggene:	11
Gravpladsen.	15
Urnegrave.	15
Brandpletter.	16
Kremeringsgruber.	17
Kogestensgruber.	18
Tolkning af gravpladsen.	19
Tolkning af forholdet i mellem grave og kogestensgruber.	19
Det middelalderlige ager- og skælgrøfts-system.	20
Anlægsspor fra andre perioder.	20
Samlet tolkning af undersøgelsens resultater.	20
Tidstavle:	22
Litteratur:	22
Bilag 1, oversigt over bopladsområde.	
Bilag 2, oversigt over bopladsområde fase 1.	
Bilag 3, oversigt over bopladsområde fase 2.	
Bilag 4, oversigt over begravelsesområde.	
Bilag 5, oversigtskort over det undersøgte område.	

Undersøgelsens forhistorie.

Den arkæologiske undersøgelse af arealet blev iværksat på baggrund af informationer indhentet dels ved arkivalisk gennemgang og en forundersøgelse.

Forundersøgelsen kom i stand efter henvendelse fra bygherre ang. arkæologiske interesser og muligheder for at undgå forsinkelser af byggeriet. Museet allerede inden påbegyndelsen af forundersøgelsen bekendt med tilstedeværelsen af anlæg fra forhistorisk tid på området. Den arkivalske kontrol viste, at et af Midtsjællands fineste depotfund af tyndnakkede flintøkser (04.02.13 sb.55), det såkaldte "Hagelbjerggård-fund" ligger indenfor arealet. Desuden er på dele af arealet registreret ældre nedgravninger med oldtidsfund samt endnu et enkeltfund af en flintøkse, nær depotfundet, hvis fundsted er angivet umiddelbart vest for det her omhandlede areal (jf. Sydvestsjælland Museum j.nr. 2004059).

I forbindelse med anlæggelsen af naturgasledningen i den nordlige del af området blev der i 1970'erne fundet jernaldergruber (Danmarks længste udgravning nr. 285, 286).

Under forundersøgelsen fremkom spor af både en landsby med tilhørende gravplads fra ældre jernalder. Det blev således allerede under prøvegravningen klart, at her forelå en unik fundsituation. Kendskabet til midtsjællandske boplads med tilhørende gravplads er meget, meget sparsomt. Og denne undersøgelse ville bidrage med uvurderlig ny viden om forholdet og udviklingen i midtsjællands ældre jernalder. Dertil kom det berømte Hagelbjerggårdfund. Dette fund består 16 slebne og polerede flintøkser. Disse økser blev fundet nedlagt som et gudeoffer, i en mindre naturlig

lavning, som sikkert oprindeligt har været en lille sø. Disse økser er blandt landet smukkeste økser fra tidlig bondestenalder, ca. 3400 f. Kr. F. At kunne knytte disse økser til en stenalderlandsby eller resterne af en stendysse har høj prioritet for udforskningen af den tidlige bondestenalder på midtsjælland.

Deltagere.

Line Thorup, Udgravningsassistent Cand. Mag., nærorientalsk arkæolog. Elektronisk bearbejdning og indtastning under beretningsudarbejdelse.

Peter Morten Petersen, museumsassistent, udgravning og fundbearbejdning.

Heinrich Hussmann, frivillig deltager under udgravningen.

Lasse Sørensen, detektor.

Arne Boe, maskinfører.

Jeppe Boel Jepsen, daglig leder og beretningsansvarlig. Cand. Phil., forhistorisk arkæolog.

Administrative data.

Efter henvendelse fra bygherre udarbejdedes et forundersøgelingsbudget som sendtes til godkendelse hos KUAS 24-01-2005. Modtaget brev fra bygherre ang. afslutning af arkæologiske udgravninger 05-04-2005 og samme dag genfremsendelse af forundersøgelingsbudget til godkendelse hos KUAS. Modtaget godkendelse fra KUAS 07-05-2005. Forundersøgelsen er betalt af bygherre Kay Wilhelmsen Gruppen efter museumsloven § 26. stk. 2

Undersøgelsen er gennemført af Sydvestsjællands Museum, hvor originaldokumentation og genstandsmateriale er arkiveret. Dette gælder dog ikke faunamateriale, der deponeres på Zoologisk Museum og antropologisk materiale, der deponeres på Antropologisk Laboratorium.

Kulturhistorisk redegørelse

Der blev fundet stolpehuller fra fem huse fra omkring førromersk jernalder P. II og dertil stolpehuller fra seks mindre "økonomibygninger", der formentlig er samtidige, bilag 1. Disse tolkes som en mindre landsby i to faser, med to gårdsanlæg i første fase, bilag 2, og tre gårdsanlæg i anden fase, bilag 3.

I det nordlige interesseområde fandtes 25 brandpletter og en urnegrav samt to askefyldte nedgravninger som tolkes som kremeringsgruber og 21 kogestengruber. Disse dateres også til førromersk jernalder PII.

Fundene fra jernalderlandsbyen på denne undersøgelse er potteskår fra lerkar og knogle fragmenter fra slagtedy. Der blev fundet brændte menneskeknogler i to grave og et enkelt lille jernbeslag, muligvis et bæltespænde blev fundet.

2000 år gamle madrester. Her er knogler fra får og svin. Knogler fra køer og heste blev også fundet.

Desuden blev renerne af to marksystemer afdækket. To sølvmønter blev opsamlet på markoverfladen, begge dateret til 14 årh. E. Kr.F

Førromersk jernalder dækker tidsrummet 500 f. Kr. f. til 0 f.Kr. Det er den tidligste rigtige jernbrugende periode i dansk oldtid. Folk ernærede sig ved landbrug og fiskeri. På denne undersøgelse blev der fundet knogler fra husdyr som får, svin og køer. Ligesom en enkelt fiskeknogle også blev fundet. Fiskeknoglen er muligvis fra en hornfisk, og vidner om at folk rejste og vandrede rundt. Denne knogle stammer sandsynligvis fra Roskilde fjord hvor hornfisken kommer helt ind til kysten hver sommer. Husene, som folk boede i, var 12-14 meter lange og 4-6 meter brede, med stald i øst-enden og beboelse i vest-enden. Omtrent som det kendes fra mindre husmandssteder fra dette århundrede. Husene som blev fundet under denne undersøgelse var da netop også af denne størrelse. Gravskikken var udelukkende kremation og folk blev begravet i urner og mindre gruber, kaldet brandpletter. Det er også fra denne periode at menneskeofringer i moser optræder. Denne undersøgte landsby og gravplads er faktisk samtidig med Gravballe-mandens levetid. På midtsjælland ligger landsbyerne spredt og de er meget små. Gravpladser er endnu sjældne, men flere og flere kommer til vores kendskab. Dog er det, som ovenfor nævnt, meget sjældent at finde både en gravplads og en landsby sammen. Landsbyen inddeles i to faser. Den første med to små gårde og den næste med tre lidt større gårde. Disse små stråtede huse med lerklinede vægge havde en levetid på ca. 30 år. Så det har været nødvendigt at bygge nye huse regelmæssigt. Med sine to faser har denne landsby kun ligget på dette sted i knap 50-60 år inden de har flyttet til et nyt sted. Det, at flytte en landsby har tidligere, i oldtiden, været meget almindeligt. Og landsbyerne fra ældre jernalder og frem til vikingetid kaldes da også for "vandrende landsbyer". Fra Vestjylland kendes et eksempel fra Vorbasse, hvor en sådan "vandrende landsby" kan følges gennem næsten 1000 år fra førromersk jernalder til vikingetid. Vikingetidslandsbyen fra Vorbasse er ligefrem grundlaget for

nutidens Vorbasse. Så faktisk er Vorbasse en 2000 år gammel jernalderlandsby. Årsagen til disse vandrende landsbyer kendes ikke med sikkerhed, men en mulig årsag kan være udpining af markerne. Eller som en forpagter Nikolai Simonsen vittigt bidrog med, under et besøg på udgravningen ”..når lokummet var fyldt op”. Denne landsby på klostermarken er næppe flyttet ret langt, sandsynligvis ikke engang 200 meter, så videre undersøgelser, af blandt andet den nyfundne landsby, i området vil blive spændende. Alt afhængigt af hvilken retning de næste yngre landsbyer bevæger sig i landskabet, vil vi kunne afgøre om denne landsby er det første Ringsted eller Benløse. Der har sandsynligvis ikke boet mere end 4-8 personer på hver enkelt gård, så der har næppe boet mere end 15-25 mennesker i landsbyen på noget tidspunkt. Hvilket også bekræftes af undersøgelsen af landsbyens gravplads, hvor der blev fundet i alt 26 grave. Det stemmer overens med antallet af gårde og landsbyens levetid og den gennemsnitlige levetid i den ældre jernalder på ca. 60 år.

Brandplet A253 under undersøgelse. Askelaget ses øverst og trækulslaget nederst.

Urnegraven A52 under undersøgelse. De små lyse pletter til venstre i forgrunden er brændte ben. Toppen af urnen var desværre for længst pløjet bort.

Gravpladsen består af 25 brandpletter og en urnegrav, se bilag 4.

En brandplet er en grav den døde er blevet brændt på stedet og asken er som blevet skrabet samme på stedet og skubbet ned i et hul under brandpladsen.

Disse grave blev naturligvis gennemundersøgt, dog kom der ingen fund af brændte ben i disse brandpletter. Men fra andre lignende fund, hvor der har været et tykkere og mere beskyttende muldlag, er der fundet brændte ben liggende i toppen. Så selvom der ikke blev fundet menneskerester i brandpletterne på Klostermarken, så tolker vi dem stadigvæk som grave. Der kom også en enkelt urnegrav. I denne periode er urnegrave sjældne, de kendes mest fra den sene bronzealder. Urnen var slemt beskadiget. Toppen var pløjet i stykker, så vi ved ikke om den har haft et låg, men sådanne låg kendes fra andre velbevarede urnegrave. Ligesom den var noget trykket i stykker, men den kunne stadig undersøges. Den er nu knap 30 cm høj. Den er lavet af grov, tykvægget keramik. Den indeholdt en betydelig mængde brændte ben men desværre ingen gravgaver. Der kan forekomme gravgaver i form af en lille jernkniv eller bronzedragtnål i gravene fra denne periode, også brandpletterne. Derfor er museet meget taknemlig for samarbejdet med Lasse Sørensen. Hele området med grave afsøgte han nemlig med metaldetektor inden mulden blev afrømmet. Desværre uden at gøre nogen fund fra forhistorisk tid.

Omkring gravene lå 21 kogestensgruber. En kogestensgrube er en form for jordovn, hvori et bål tændes og en stor mængde sten opvarmes. Når stenene er varmet flere hundrede grader op, slukkes bålet og en dyresteg lægges ned i hullet med de varme sten pakket omkring sig. Derefter dækkes det hele med græstørv, og et par timer senere har man den møreste steg. En kogestensgrube er slags oldtidens svar på en kuglegrill. Disse kogestensgruber meget almindelige på bopladser og landsbyer, men hvor almindelige de er på gravpladser på denne tid vides ikke med sikkerhed endnu.

I denne sammenhæng tolkes de som at have været brugt til gravøl eller ved senere besøg på gravpladsen. I det meste af forhistorien har forfædrekult været en vigtig del af ens selvopfattelse. Og vi har skriftlige kilder fra 4 århundrede før Kristi fødsel fra romerne om sådanne middage på forfædrenes gravsteder. Mad og drikkevarer blev ligefrem delt med de døde. Romerne hældte vin ned gennem huller i lågene til deres forfædres urner. Om landsbyboerne på Klostermarken delte deres mjød med den døde i urnen vil vi desværre aldrig få at vide. Men måske vil andre undersøgelser i området give bedre bevarede urnegrave og et muligt svar på dette.

To anlæg på gravpladsen blev tolket som kremeringsgruber. En kremeringsgrube er en større nedgravning, hvori den døde er blevet brændt. Den døde kan muligvis endda have ligget "Lit de Parade" et stykke tid inden kremationen. Den bedst bevarede af de to kremeringsgruber fremstod meget anderledes end kogestensgruberne. Kogestensgruber er fulde af ildpåvirkede sten og trækul og er meget omrodede. Det var denne grube ikke, ligesom den hovedsageligt bestod af et tykt askelag. Hvordan sådanne kremeringsgruber har været brugt i forbindelse med de øvrige grave vides endnu ikke. Det er først inden for de sidste år at vi er blevet klar over deres eksistens i Danmark, men de kendes fra udlandet, hvor der også på denne tid har været praktiseret brandgravsskik. Det er altså yderligere et sjældent og spændende fund.

Kremeringsgrube A31. Askelaget ses øverst. De brændte menneskeknogler lå yderst til højre, men var allerede optaget inden dette foto blev taget.

Undersøgelsens perspektiver.

Som tidligere nævnt, anser museet det muligt denne jernalderlandsby og gravplads kan være en mulig vandrende landsby. Dette fortjener en uddybning. Disse vandrende landsbyer fra denne periode af jernalderen, kendes indtil videre kun fra Jylland. I Jylland er de ofte store med 10-20 samtidige gårdsanlæg og flytter med intervaller på ca. 200 år. Gravpladserne på de jyske landsbyer er typisk også større. At dette samme fænomen ikke har kunnet genfindes på

midtsjælland har længe været en mindre gåde. Men allerede inden afslutningen af denne undersøgelse er museet blevet bekendt med yderligere en jernalderlandsby på samme matrikel. Den ligger placeret kun nogle få hundrede meter mod vest. Kendskabet til denne nyfundne lokalitet er endnu meget sparsomt, men er meget sandsynligt også en landsby fra ældre jernalder. Et fremtidigt spørgsmål at få besvaret er, har disse to landsbyer noget med hinanden at gøre. Har de ligget der samtidigt eller har den ene efterfulgt den anden. Om de har det sidstnævnte, så har museet her en enestående mulighed for forstå systemet i de vandrende landsbyer på midtsjælland.

Som, det fremstår indtil videre, så har landsbyen fra denne undersøgelse en kort levetid. Dette ligger fast ud fra studiet af landsbyen med sine kun to faser, og gravpladsen, som bekræfter at ikke har ligget flere gårdsanlæg de erkendte og undersøgte, og antallet af grave indikere at landsbyen ikke har haft en levetid på mere end 60 år. Så det, som her blev undersøgt er en lille og kortlevende landsby, som ikke har ligget placeret hvor den blev fundet i mere end knap 60 år inden den flytter. Dette er meget anderledes end samtidige landsbyer som kendes fra Jylland, hvor landsbyerne er større og stationære i længere tid.

Fremtidsperspektivet i disse undersøgelser er således: at få klarlagt om der en sammenhæng i tid og rum i mellem de to landsbyer, den undersøgte og den nyfundne. Og om de vandrende landsbyer på sjælland er mindre, men flytter ofte. De næste undersøgelser på matriklen bliver meget spændene og vil kunne fylde en blank plet i vor viden om udviklingen i midtsjællands ældre jernalder.

Topografi, terræn og undergrund.

Lokaliteten ligger syd for Vestmotorvejen og vest for Østre Ringvej i den nordlige del af Ringsted by udenfor afgrænsningen af den egentlige middelalderby (se nedenstående kort).

Muldlaget varierede i tykkelse fra i den sydlige ende at være 45-55 cm tykt og den nordlige ende at være 20-25 cm tykt.

Dog skal det her bemærkes at allerede i midten af felt 2, i syd, var tykkelsen faldet til 30-35 cm. Og allerede i felt 2 kunne der iagttages pløjeskader ned i undergrund.

Arealet kan beskrives som tørt, men flere våde pletter blev iagttaget. Disse fremstod som mindre opfyldte lavninger. Opfyldningen tolkes som naturlig indblæst sand og muld.

Det undersøgte areal, var svagt skrående ned mod nord med en svag hældning mod øst og vest. Den hældning på nord-syd akse var mere udtalt på bakkens øverste stykke mod syd, op i mod Klosterpark Allé. Således udgjorde området med anlægsspor fra bebyggelse en svag ryg. Og området hvor der kunne erkendes anlægsspor som tolkedes som gravområde fremstod som mere fladt men endnu svagt skrående.

Undergrunden var grundet skråningen meget varieret. Hovedparten af det undersøgte areal var brungul ler med svag stenstrøgning. I mellem denne fremkom der partier med rødgul kraftigt stenstrøgning og hvidgul stenfrit sand. Under disse partier, blev undergrund af fast kridt påtruffet. Denne kridt blev påtruffet under snitning af anlæg og enkelte steder fremkom den i mindre partier under muldafrømningen.

Undersøgelsens resultater.

Det samlede undersøgte område er totalt 10.420 m². I det undersøgte område frem kom 407 anlæg. Disse fordeler sig på fem treskibede huse, seks økonomibygninger, 51 kogestensgruber. 25 brandpletter, en urnegrav og to kremeringsgruber. Disse fordeler sig på to adskilte områder. Bopladsen på felt 2 mod syd og gravpladsen i felt 1 mod nord. Gravene ligger samlet i hvad der tolkes som mindre grupper. En vid fundtom bræmme blev afrømmet omkring gravpladsen. Gravpladsen må betragtes som værende totalt undersøgt. Husene ligger derimod spredt i to rækker. Det kan ikke udelukkes at der kan have været yderligere et hus i det sydøstlige hjørne af arealet

udenfor det afsatte interesse område mod syd. Men bebyggelsens fremtoning som to rækker, fremstod først efter afrømningen og udarbejdning af en arbejdstegning, og ikke under forundersøgelsen. Bopladsen må betragtes som værende 80-90 procent undersøgt, men uden mulighed for videre undersøgelse. Muligvis kan der findes yderligere dele af bopladsen på den anden side Klosterparks Allé. Der må antages en direkte sammenhæng tid og funktion mellem boplads og gravplads. Begge daterer sig til 3. århundrede før Kristi

Fund fra bopladsen.

Kun fra lavningerne blev der gjort fund af en daterbar karakter. Dette fundmateriale består af keramik og en enkelt jerngenstand.

Keramikken består hovedsageligt af ukarakteristiske tykvægede uornamenterede bugskår med en grov magring.

Tre ornamenterede skrå blev fundet under forundersøgelsen. To typer af ornamentik kan identificeres. Den første er en fin vandret kamornamentik. Den anden er to furelinier med små gruber i mellem de to furelinier. Det er desværre ikke muligt at afgøre fra hvilken del af karrene disse skår stammer fra.

I alt 22 Randskår blev fundet på denne undersøgelse. Randskårene som fremkom kan beskrives med svagt til kraftig udtrukket rand med svag facettering.

To bundskår (ikke afbilledet) havde en ganske svag ansats til fodring.

Alt keramikken fra både forundersøgelsen og denne undersøgelse dateres til sen førromersk jernalder P.II eller sent 3 årh. F.Kr.

Ornamenteret keramik X17b fra A51.

Fra A277 kom undersøgelsens eneste metalgenstand fra ældre jernalder. Det er en næsten intakt jernring med en diameter på 24 mm. Tværsnittet er svagt kvadratisk. Der kan anes en svag knop stående på ringens ene side. Fundet er endnu ukonserveret, men en foreløbig tolkning på dette fund er at det kan være et lille bæltespænde.

Jernringen X31 fra A277.

Randskår X6c fra A10.

Randskår X38 fra A160.

Randskår X17c fra A51.

Tolkning af gårdsanlæggene:

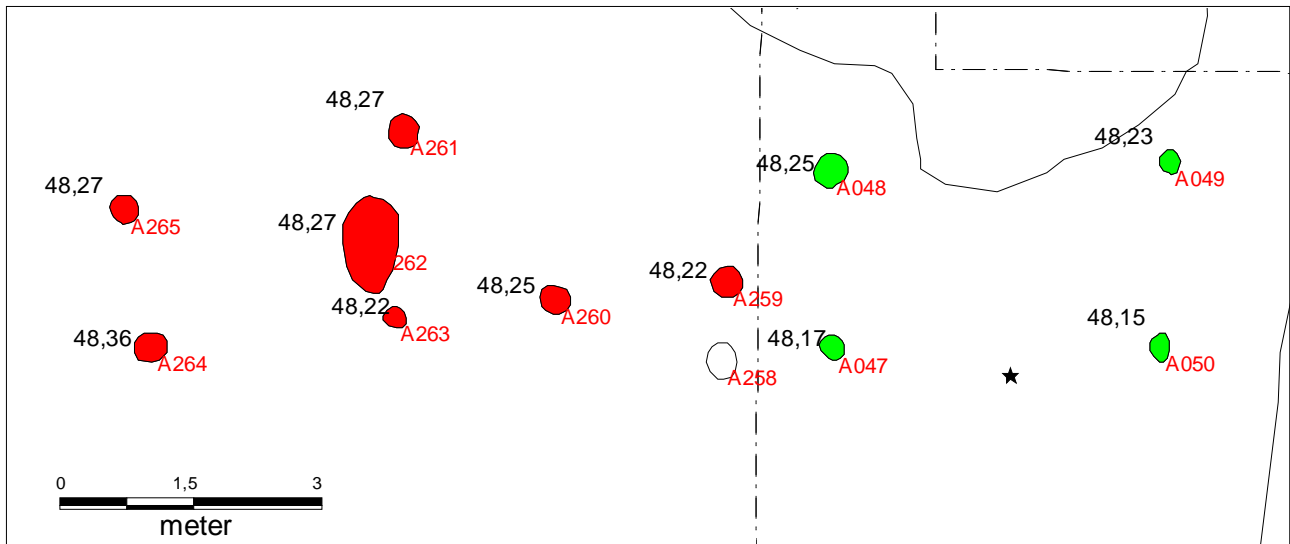
Gårdsanlæggene fremstod fragmentarisk og ingen dele var komplet bevarede. Gårdsanlæggene ligger som beskrevet ovenfor i to rækker, og grundet mangel på stratigrafi, kunne ingen intern kronologi iagttages imellem de enkelte gårdsanlæg. Generelt er bebyggelserne i den vestlige række, gårdsanlæggene 3,4 og 5 bredere end rækken mod øst, gårdsanlæggene 1 og 2.

Fire af gårdsanlæggene har, hvad der tolkes som tilhørende økonomibygninger. Disse økonomibygninger ligger i to sikre tilfælde, gårdsanlæg 2 og 4, på nordsiden af husene omtrent udfor norddøren og orienteret nord-syd. I et tilfælde, gårdsanlæg 3 er tolkningen af økonomibygning III noget usikker idet, fra dette anlæg kunne kun to stolpehuller erkendes. To økonomibygninger lå placeret uden sammenhæng til nogen erkendbare gårdsanlæg, økonomibygning V og IV. Disse to økonomibygninger ligger placeret øst-vest. Siden gårdsanlægs 1 økonomibygning, økonomibygning I, ligger placeret på samme akse som de ovennævnte, så kan det ikke afvises at økonomibygning I ikke kan være tilhørende til gårdsanlæg 1, men er en løst liggende økonomibygning som økonomibygningerne V og VI.

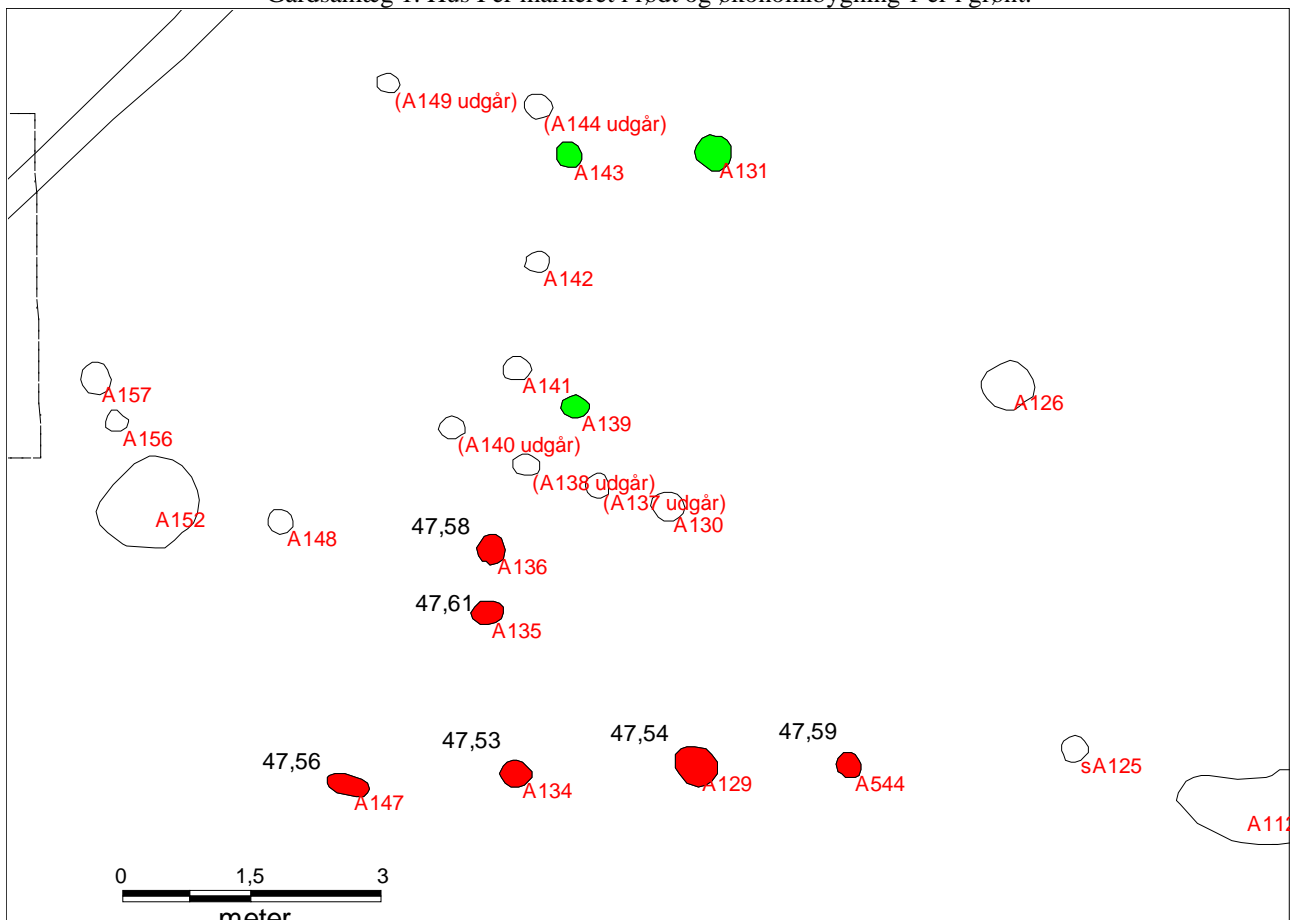
Om et forsøg på en indre struktur på bopladsen skal forsøges tolket, vil den kunne fremstå som sådan: Gårdsanlæggene 2, 3 og 4 fremstår som gårdsanlæg med nord-sydvendte økonomibygninger. Et gårdsanlæg, gårdsanlæg 5 har ingen økonomibygninger. Gårdsanlæggene 2, 3 og 4 kan altså tolkes som havende et samlet større nytteareal end gårdsanlæggene 1 og 5; denne forskel i areal tolkes som en forskel i kronologi. Og dermed kan gårdsanlæggene 2, 3 og 4 muligvis tolkes som værende mere velhavende. Ligesom husene II, III og IV i gårdsanlæggene 2, 3 og 4 er både en meter længere og en meter bredere end husene I og V i gårdsanlæggene 1 og 5, hvilket yderligere forøger deres samlede nytteareal.

Disse tre gårdsanlæg skulle så udgøre fase to. Denne tolkning kan desværre ikke bekræftes af iagttagelser af indre hegn eller markskel i form af grøfter imellem gårdsanlæggene 2, 3 og 4. Fase 1 tolkes som bestående af gårdsanlæg 1 og 5, begge uden økonomibygninger.

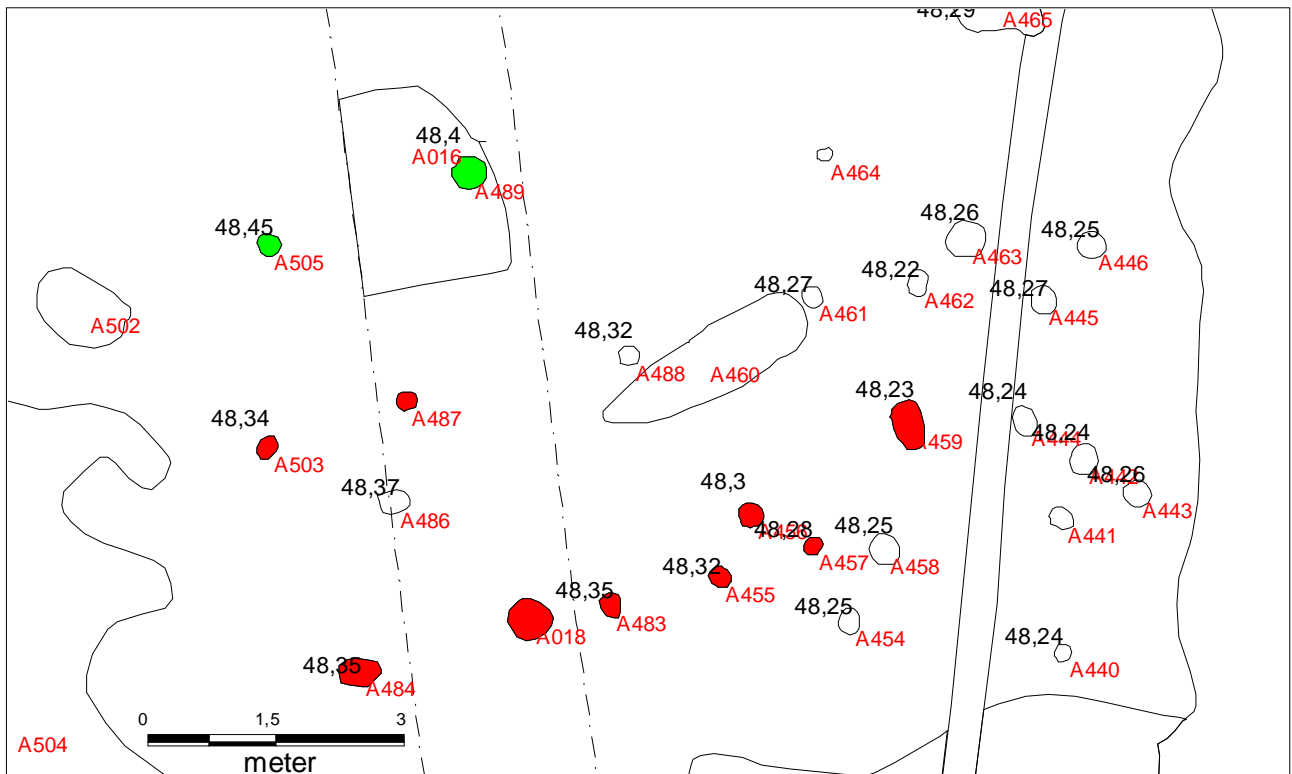
Fase to tolkes som bestående af gårdsanlæg 2, 3 og 4. Gårdsanlæg 2 tolkes som bestående af hus II og økonomibygning I, II og V. Gårdsanlæg 3 tolkes som bestående af hus III og økonomibygning III. Og gårdsanlæg 4 tolkes som bestående af hus IV og økonomibygning IV og VI. At udskille bebyggelsen i to faser forklarer afvigelsen i størrelse i gårdsanlæggenes nytteareal. Begge disse fasers datering henføres til førromersk jernalder P. II

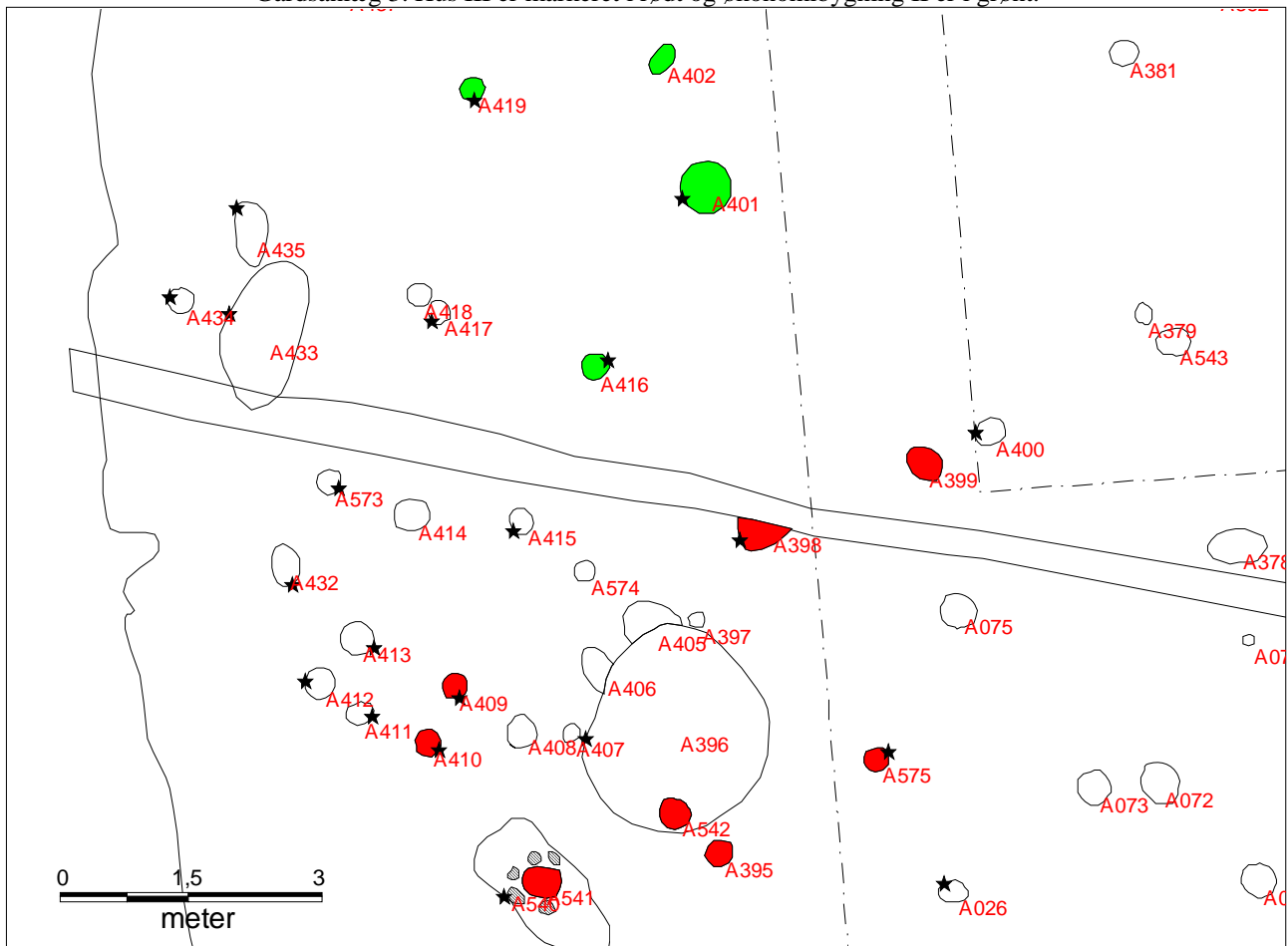
Gårdsanlæg 1. Hus I er markeret i rødt og økonomibygning 1 er i grønt.

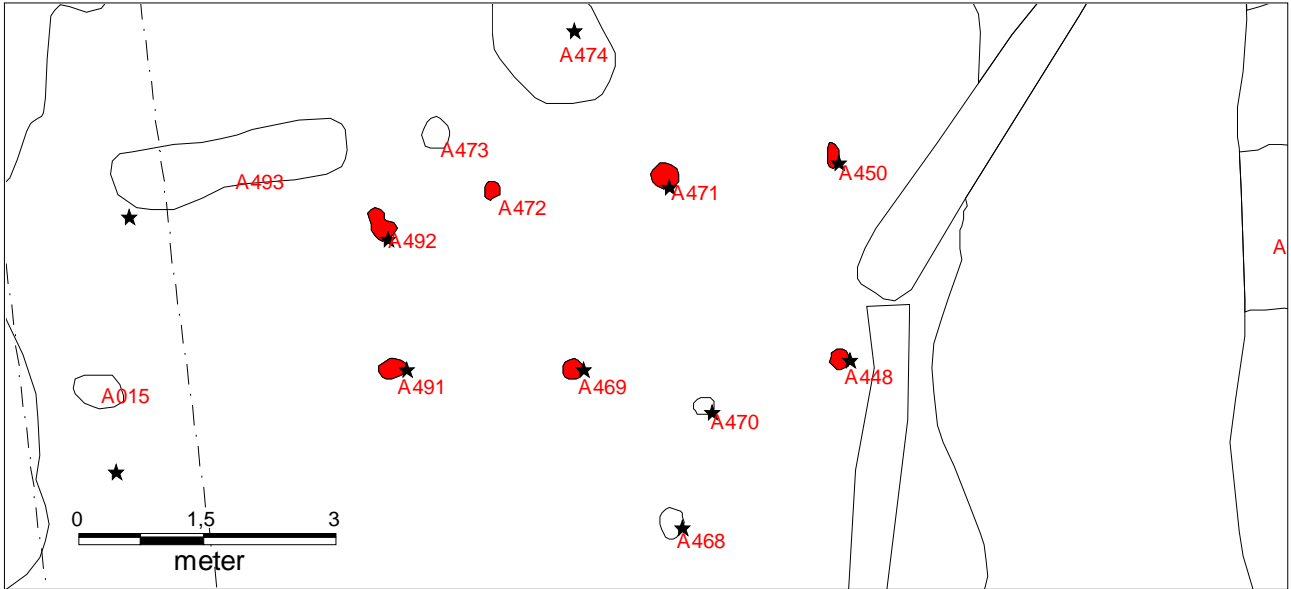
Gårdsanlæg 2. Hus II er markeret i rødt og økonomibygning II er i grønt.

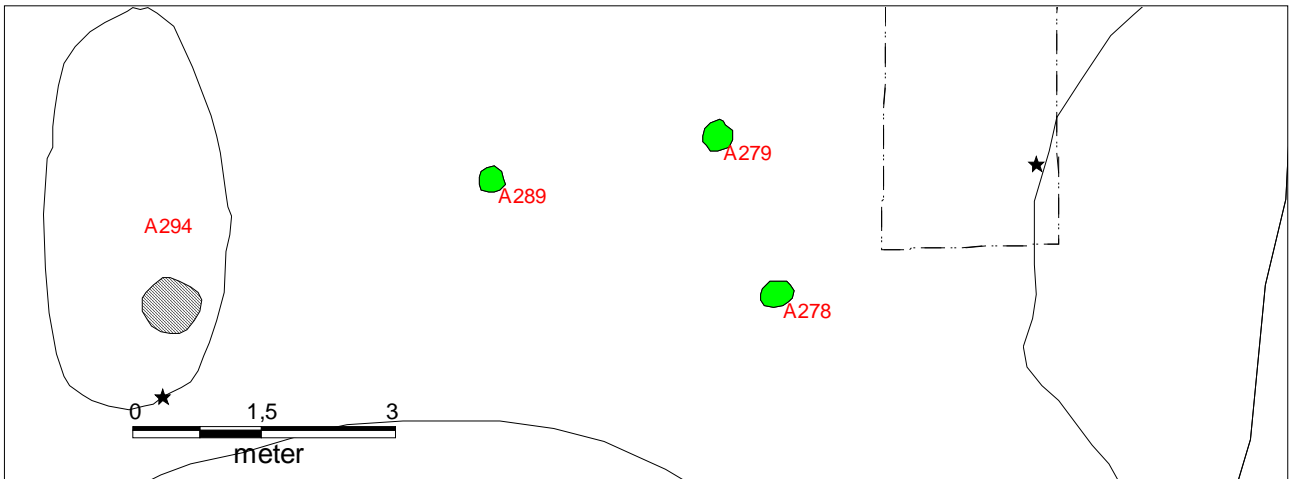
Gårdsanlæg 3. Hus III er markeret i rødt og økonomibygning II er i grønt.

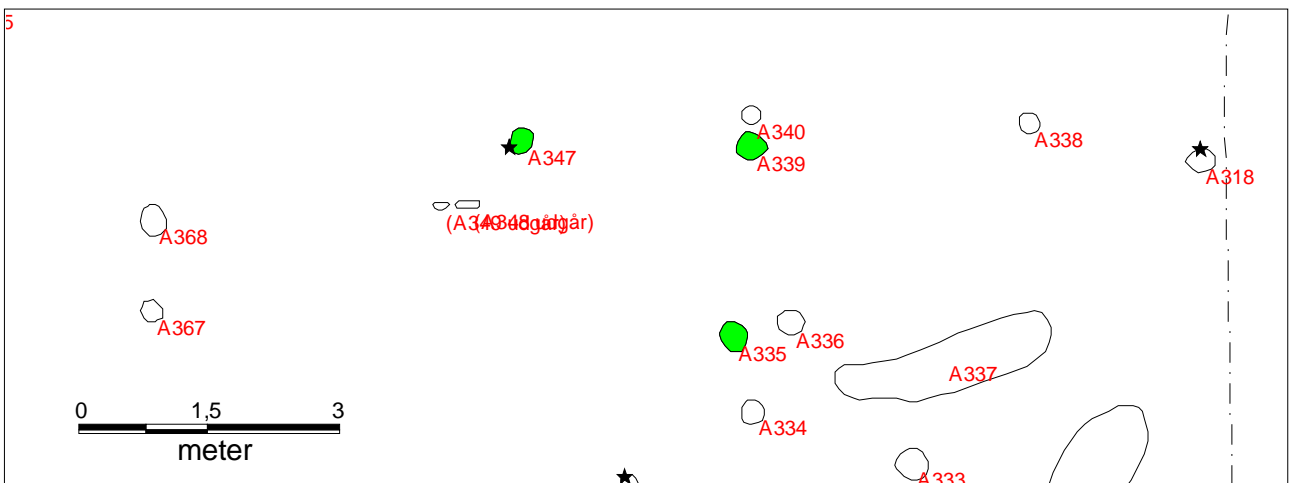
Gårdsanlæg 4. Hus IV er markeret i rødt og økonomibygning IV er grønt.

Gårdsanlæg 5. Hus V er markeret i rødt.

Økonomibygning V. Økonomibygning V er markeret i grønt.

Økonomibygning VI. Økonomibygning VI er markeret i grønt.

Gravpladsen.

Felt 1 blev udlagt for afdækning og undersøgelse. Gravpladsen må betragtes som fuldt ud afdækket, men det kan dog ikke udelukkes at der dog kan være forekommet gravanlæg som inden denne undersøgelse har været helt bortpløjede. Under prøvegravningen var en urnegrav, A52, og hvad der på det tidspunkt blev tolket som en brandplet, A31 blevet afdækket. Felt 1 blev udstukket med udgangspunkt i disse to anlæg. Dette areal blev allerede inden denne undersøgelses igangsætning tolket som en gravplads tilhørende til bebyggelsen, også kendt fra prøvegravningen og en kronologisk sammenhæng i mellem boplads og gravplads blev antaget. Under afrømningen af muldlaget fremkom et stort antal, af hvad der blev tolket som brandpletter og hvad der blev erkendt som kogestensgruber spredt ud over felt 1. Ligeledes fremkom et komplet agerrenesystem med et tilhørende dræningssystem i feltets nordlige ende. Grundet dette ager- og drænsystems bevaringsgrad, blev dette undersøgt og dokumenteret. Dateringen af agerrener og drænsystem blev antaget at være 12-16 århundrede e. Kr. F. Denne datering blev bekræftet med detektorfundne af to sølvmonter fra 1400 århundrede e. Kr. F. umiddelbart udenfor det undersøgte areal men op i mod agersystemet. De to mønter kom lige udenfor grøft 4 og 5 fra prøvegravningen. Et antal gruber fremkom ligeledes på felt 1. Disse blev udskilt fra kogestensgruber og brandpletter ved deres mangel på ildpåvirkede sten og trækul og deres fyld af muld. Enkelte blev udvalgt og snittet, men fremstod fundtomme.

Urnegrave.

Urnegrav A52.

Urnegrav A52 fremkom allerede under prøvegravningen og erkendt under denne. Urne fremstod som en mindre grube med den karakteristiske ”keramik-ring” med brændte ben i midten. Urnen stod en mindre nedgravning støttet af en usystematisk stenforing. Alligevel var karret væltet halvt om på siden. Selve urnen var kun ca. 40% bevaret, og kun den underste del er bevaret nu. Denne urne var kun bevaret i en højde af 13 cm og har i denne højde en diameter på 24 cm. Keramikken er tykvægget og kraftig. Mageringen er grovkornet. Og karret er uornamenteret. Gruben blev snittet og urnen halvt fritgravet. Denne blev fotograferet og helt fritgravet og optaget i et gipspræperat. Dette gipspræperat blev undersøgt på museet. Al fylden blev soldet igennem et dørslag.

Datering af urnegrav A52 er foretaget på baggrund af de bevarede dele, og urne A52 dateres med forbehold til 3. Årh. F. Kr. F.

Urne A52 under fremgravning.

Brandpletter.

I alt fremkom 19 brandpletter. Disse fremstod i overfladen som 35-60 cm. brede sorte til sortgrå trækulsholdige runde eller ovale anlæg. Derefter blev udvalgte anlæg fotograferet og jordprøver optaget. Dybden under grund af de, i fladen tolkede, brandpletter varierede meget, fra 3-5 cm. og til 25 cm. Kun anlæg som havde en bevaret dybde under grund på mere end 5 cm. blev tegnet og beskrevet. Bundene var flade og hvor dybden tillod det blev der iagttaget lodrette sider. Definitionen af en brandplet blev derefter udlagt således at anlægget skulle have en diameter på under ca. 70 cm. En flad bund. Være næsten uden ildskørnede sten. Være runde eller ovale, i fladen, i form. Siderne skulle være lodrette. Beklageligvis blev der ikke iagttaget brændte knogler, hverken i de optagne og undersøgte jordprøver, så dette kriterium kunne desværre ikke mødes ! Elleve kogestensgruber blev snittet og undersøgt men ikke dokumenteret. Denne snitning blev foretaget for at kunne opnå referencemateriale til tolkningen af anlæg som værende brandpletter. Kogestensgruberne i mellem brandpletter fremstod som rundbandede og uden markerede sider og kraftigt omrodede uden nogen stratigrafi eller lagedeling. Mængden af ildskørnede sten var ligeledes overvældende. Dybden var mindst over 40 cm. under grund. Og de øvrige dimensioner overgik dertil de mindre brandpletter. Og formen i fladen var typisk oval. Disse to anlægsformer, brandplet og kogestensgrube, har som det fremgår af ovennævnte ikke mange overlappingsmuligheder. Dog skal det anføres at tolkningen af et givet anlæg som rester af en brandgrav uden at kunne dokumentere brændte ben, uægteligt er stort problem for tolkningen. Brandpletterne tolkes som både kremeringsplads og begravelsested. Disse mulige brandpletter tolkes oprindeligt at have haft en større flad og bred nedgravning, hvori der har været gravet en opsamlingsgrube midt i anlægget, gravet ned i grund. I denne opsamlingsgrube i grund er resterne fra ligbålet blevet nedgravet i. Knoglerne har været indsamlet og rensset og bearbejdet og nedlagt øverst i denne midternedgravning. A255 og A206 fremviser, hvad der tolkes som bunden

af, en tragtformet nedgravning øverst og en askegrube nederst. Begge anlæg desværre uden rester af brændte ben.

Dateringen af urnegrav A52, kremeringsgruber A31 og A217 og alle brandpletter henføres til samme periode som bopladsen, førromersk jernalder, 3 århundrede f. Kr. F.

Følgende anlæg blev tolket som brandpletter:

A032, A033, A174, A180, A183, A184, A185, A202, A205, A206, A207, A211, A212, A213, A221, A225, A227, A238, A239, A245, A252, A253, A254, A255, A256 og A570.

Brandplet A253 i snit.

Kremeringsgruber.

Under prøvegravningen fremkom A31. Dette anlæg fremstod som en oval grube uden ildskørnede sten i overfladen. Farven sortgrå. Allerede i overfladen kunne der erkendes brændte ben i den nordlige ende i en mindre koncentration. Anlægget blev indledningsvis tolket som en mulig brandplet eller dybtliggende urnegrav. Anlægget fremstod som en fladbundet grube med skrå sider. Øverst i gruben lå et sortgråt muldlag svagt opblandet med aske. Det var øverst i dette lag at de brændte ben fremkom. Nederst i gruben lå et mindre lag af ildskørnede sten, kraftigt opblandet med trækul. Under dette lag lå et tyndt lag af rent trækul. Anlægget mindede på ingen måde om anlæg som tolkedes som kogestensgruber. Men grundet A31's dimensioner, 220 cm. lang 95 cm. bred og 40. cm. dyb, tolkedes dette anlæg som resterne af en kremeringsgrube. En jordprøve på ca. 15 liter fra de to nederste lag gav ingen brændte ben eller andet organisk materiale bortset fra trækul. Men knoglematerialet fra urnegrav A52 var delvist fragmentarisk, at dette tolkes som rensat og knust. Så manglen på knoglemateriale nederst i en mulig kremeringsgrube, kan forklares med alt benmateriale er, efter endt brænding, blevet indsamlet og bearbejdet. Trækul fra både urne A52 og fra jordprøven fra A31s, nederste lag er blevet gemt, ligesom alle øvrige gravanlæg, hvorfra der er

optager jordprøver fra for mulig senere artsbestemmelse og sammenligning.

Anlæg A217 tolkes ligeledes som en kremeringsgrube. Denne tolkning er foretaget på en identisk lagfølge med A31.

Kremeringsgrube A31 i snit.

Kogestensgruber.

Kogestensgruber A53, A170, A177, A186, A187, A188, A182, A190, A192, A193, A201, A219, A218, A226, A229, A228, A230, A234, A235, A243, A247, A240, A240, A243, A247, A546, A563 og A569.

Kogestensgruber blev erkendt over hele gravfeltet. I alt 21 blev erkendt.

Disse blev defineret ud fra deres fremtoning i overfladen som stenfyldte og kraftigt trækulsholdige. Disse fremstod som omrodede og uden nogen form for lagdeling i modsætning til anlæg som tolkes som kremeringsgruber. Indholdet var udelukkende sten med spor af varmepåvirkning og trækul. Kogestensgruberne blev ikke dokumenteret andet end i fladen. Kogestensgruberne blev iagttaget overlejret af det middelalderlige ager- og dræningssystem, så disse betragtes med sikkerhed at være samtidige med gravanlæggene.

Kogestensgruberne grupper sig omkring eller nær ved gravene. Der tolkes en sammenhæng imellem grave og kogestensgruber. Denne sammenhæng er tydeligst i gravfeltets sydøstlige ende. Det skal ikke udelukkes at placeringen af grave og kogestensgruber kan skyldes i dag forsvundne topografiske, hydrografiske eller arboreale forhindringer og denne gruppering er et tilfælde. Men eftersom ingen anlægsspor, fra umiddelbar kronologisk nærhed til urnegraven, brandpletterne og kremeringsgruberne, kendes fra pladsen, så tolkes der en samtidighed og sammenhæng imellem gravanlæg og kogestensgruber.

Tolkning af gravpladsen.

Gravene og kogestensgruberne tolkes som grupperende sig i to hovedgrupper, se bilag 4. En gruppe mod øst og en gruppe mod vest. Topografien er en lav svag skråning med to meget svage rygge, en i felt 1 østlige ende og en i den vestlige ende. Grupperne ligger på disse svage rygge. I felt 1 nordøstlige hjørne går terrænet skarpt ned i en lavning, ligesom der ligger en større lavning midt i feltet. Grupperne respekterer denne topografi. Gravpladsen inddeles herfra i denne sammenhæng i en øst-gruppe og en vest-gruppe. Udskilningen af disse grupper er foretaget alene på et skøn, på baggrund af placering og nærhed i mellem de enkelte anlæg. Konstruktionen af grupper og tolkningen er altså helt vilkårlig og alene undertegnede ansvar.

Øst-gruppen består af gravene A212, A202, A207, A205, A206, A183, A172 og A52. kogestensgruberne A201, A192, A193, A190, A182, A186, A187, A170, A177 og A204. Og kremeringsgrube A217.

Vest-gruppen består af gravene A32, A520, A245, A256, A254, A253, A252, A239, A238, A227, og A225. Kogestensgruber A563, A247, A569, A247, A235, A229, A226, A228, A546, A241, A243 og A240. Og kremeringsgrube A31.

I mellem disse to hovedgrupper ligger to mindre grupper alene. Disse to grupper består af grav A213 og kogestensgruber A218 og A219, kaldet midt-øst. Den anden er grav A221 som ligger ganske alene, kaldet midt-vest, uden kontakt til andre anlæg.

De to hovedgrupper kan fordeles på mindre grupper:

På begge grupper kan der tolkes mindre grupper eller klynger, se fig. for oversigt. Det kan iagttages som nævnt ovenfor, at kogestensgruberne fremstår som grupperet omkring brandpletterne, eller placeret i klynger, som *kan* tolkes som oprindeligt placeret omkring i dag ikke erkendbare gravanlæg.

Disse grupper eller klynger kan ikke udskilles nogen stratigrafi internt på gravpladsen eller hvad der tolkes som grupper, undergrupper eller familiegupper. Der er intet kronologisk forløb på gravpladsen. Ingen enkelte elementer eller anlæg på gravpladsen kan knyttes til enkelte gårdsanlæg eller faser af bebyggelsen.

Med kun to faser på bopladsen, og levetiden på et gennemsnitligt jernalderhus at vurderes at have været mellem 20 og 30 år, så har bebyggelsen haft en levetid på mellem 40 og 60 år. Anslås det dertil at hvert gårdsanlæg har været beboet af mellem 5-10 individer, så har bebyggelsen på et givet tidspunkt haft et beboerantal på mellem 10 og 30 personer. Sættes levealderen til gennemsnitligt 60 år per individ. Så stemmer antallet af grave overens med det anslåede antal af gårdsanlæg og individer indenfor den forventede funktionstid af bebyggelsen. Gravpladsen dækker altså omtrent en hel generation på en midtsjællandsk jernalderboplads fra 3. århundrede.

Tolkning af forholdet i mellem grave og kogestensgruber.

Kogestensgruberne tolkes som resultat af rituelle handlinger foretaget ved og omkring gravene. Disse ritualer tolkes som ligfærdritualer, hvor der i forbindelse med bisættelsen af den døde indtages et måltid ved graven. Eller som resultat af ”forfædre-kult” i form af ”Mundus-ritualer”, hvor familien på en eller flere bestemte dage i løbet af kalenderåret praktisere dyrkelse af de afdøde. Disse ritualer kan have form af måltider spist ved gravstedet og der foretages en sakral symbolsk deling af måltidet med den døde. Sådanne ritualer er lejlighedsvis iagttaget ved tidligere undersøgelser af gravpladser i Sydjylland fra tidlig førromersk jernalder. De såkaldte ringgrøftgrave fra Aare, høj 372 og gravpladserne Nim, grav II og grav VI og Ny Nyrup, grav 1a. På flere af

ringgrøftgravene på Aare kunne der iagttages sekundære nedsættelser af lerkar i ringgrøfterne. Det er ikke muligt at afgøre hvilken af disse to ovennævnte tolkningsforslag, som er det mest oplagte. Idet der meget muligt har forekommet flere grave, som i dag ikke har kunnet erkendes ved den, i denne sammenhæng, anvendte udgravningsmetode. Tilstedeværelsen af blot to eller tre grave mere, vil drastisk påvirke ratio i mellem antallet af grave i forhold til kogestensgruber, og derfor vil en optælling og sammenholdelse af disse tal ikke være relevant. Ligesom det heller ikke kan udelukkes at der kan have været flere kremeringsgruber i mellem anlæg tolket som kogestensgruber. Men disse ikke har været til at udskille fra regulære kogestensgruber.

Det middelalderlige ager- og skælgrøftsystem.

I hele nordenden af felt 1, kunne der iagttages skelgrøfterne fra et middelalderligt højrygget agersystem. Disse grøfter ligger orienteret omtrent nord-syd. Disse grøfter gemmeskæres af hvad der tolkes som senere skælgrøfter. Disse skælgrøfter ligger orienteret øst-vest. Flere steder blev disse grøfter snittet og undersøgt. De lange skelgrøfter nord-syd fremstod som fladbundede grøft som følger bakkens generelle hældning ned mod nord. De øst-vest vendte grøfter fremstod som oprindeligt fladbundede grøfter, men igennem alle snit i disse øst-vest vendte grøfter kunne iagttages en oprensning i form af en rundbundet grøft midt igennem de fladbundede grøfter. Denne rundbundede grøft var med fald ind mod midten af feltet. Således tolkes disse grøfter som skelgrøfter fra et senere udskiftet højrygget agersystem. Dette højryggede ager- og skælgrøftsystem tolkes som tilhørende Ringsted Klosters aktiviteter i området. Dette system af grøfter gennemskar adskillige steder anlæg med en datering til lokalitetens brugsfase i ældre jernalder, så forsøg på at indsamle trækul med henblik på en mulig C-14 datering blev ikke foretaget.

Anlægsspor fra andre perioder.

Anlægsspor fra andre perioder blev ikke påtruffet eller erkendt. Der var en forhåbning at kunne påtræffe anlægsspor fra tidlignolitikum. Men sådanne kunne ikke erkendes. Humant bearbejdet flint med en mulig neolitisk datering, blev dog opsamlet under afrømningen af muldlaget ved undersøgelsens indledning. Dette flint havde en koncentration i felt 2s sydøstlige hjørne men nåede aldrig op over, hvad der kan beskrives med andre ord end baggrundsstøj.

Samlet tolkning af undersøgelsens resultater.

Undersøgelsen SVM 2005014 afdækkede 10.420m² med 407 anlægsspor. Blandt disse blev erkendt anlægsspor fra en førromersk jernalders PII. landsby i to faser med en tilhørende gravplads med 24 brandpletter, en urnegrav og to kremeringsgruber. På bebyggelsen kunne der erkendes anlægsspor fra hvad der tolkes som fem treskibe langhuse og seks økonomibygninger. Det antages med stor sandsynlighed at bebyggelsen og gravpladsen har været sammenhørende.

Landsbyen tolkes som havende to faser. På gravpladsen kan der ikke udskille faser men derimod tolkes der to hovedgrupper, hver med to mindre undergrupper. Disse undergrupper kan yderligere udskilles i mindre familiegrupper. Der erkendtes ligeledes 21 kogestensgruber på gravpladsen. Disse tolkes som have være tilhørende gravpladsens brugsperiode og tolkes som værende af kultisk funktion.

Fundene fra pladsen består af keramik, knoglemateriale og opsamlet flint. Dertil blev et enkelt stykke slagge opsamlet. To sølvmonter blev fundet med detektor. Et enkelt fund af jern fremkom fra bunden af lavning A

Keramikken er grov og tykvægget. Magringen er kraftig. Bevaringstilstanden af keramikken er dårlig. Randene er primært tynde uden facetter og kun med en smal markeret læbe. Under

prøvegravningen fremkom enkelte stykker med udsvejet og markeret facetteret rand. Den samlede datering af keramikken er førromersk jernalder P.II. eller 3. Årh. F. Kr. Ingen daterende fund kom fra anlæg tolket som gårdsanlæg eller gravanlæg eller tolket som tilhørende gårdsanlæg eller gravanlæg.

Det ubrændte knoglemateriale er velbevaret og er optaget og hjembragt, hvor det påtruffet. En foreløbig vurdering af dette materiale tyder på at det består af animalske levn.

Det ubrændte knoglemateriale blev optaget og hjembragt, hvor det blev påtruffet. Dets bevaringsgrad varierer meget. Det fremstår både som knust, men også som større dele. En foreløbig vurdering tyder på at der forekommer humane levn i det brændte knoglemateriale.

Den opsamlede flint blev hjembragt. Denne består hovedsageligt af afslag med sekundær retouche. Der er ingen daterende afslag eller redskaber i blandt flintmaterialet.

Det opsamlede slaggestykke blev hjemtaget. Det er tungt og har et højt indhold af jern. Det tolkes som værende oldtid. Ingen anlæg med tilknytning til jernproduktion eller bearbejdning af jern blev erkendt under denne undersøgelse. Grundet manglen på fund fra andre jernbrugende forhistoriske perioder, tolkes denne slagge som tilhørende lokalitetens erkendte bebyggelse dateret til førromersk jernalder P.II.

To sølvmonter fremkom ved afsøgning af arealet stødende op mod undersøgte areal. Disse er velbevarede, men er endnu ikke nærmere bestemt. En foreløbig datering af disse to mønter er 14. Årh. E. Kr. F.

Et middelalderligt ager- og drænsystem blev afdækket og dokumenteret. En præcis datering af dette foreligger ikke. Men grundet arealet tidligere tilhørsforhold under Ringsted Klosters jordbesiddelser, så tolkes disse anlæg som værende tilhørende klostrets brug af arealerne 12-14 årh. E. Kr. F. Denne datering bestyrkes delvist af at findstederne for de to sølvmonter, ligger umiddelbart op mod dette ager- og drænsystem.

Denne undersøgelse og dens resultater vil senere på året bliver publiceret i Ringsted Museums årsskrift af undertegnede.

Sydvestsjællands Museum 14. juni 2005

Jeppe Boel Jepsen.
Beretningsansvarlig, Cand. Phil.

Tidstavle:

Yngre jernalder	Vikingetid	1050 e. Kr.
	Germansk jernalder	750 e. Kr.
Ældre jernalder	Romersk jernalder	375 e. Kr.
	Keltisk jernalder (Førromersk)	Kr. f.
Bronzealder	Yngre bronzealder	500 f. Kr.
	Ældre bronzealder	1000 f. Kr.
		1700 f. Kr.

Litteratur:

Om der ønskes yderligere viden om ældre jernalder i Danmark, kan Jørgen Jensens store værk "Danmarks Oldtid anbefales:

Jensen, Jørgen "Danmarks Oldtid, ældre jernalder" bind III. Gyldendal 2001.